

Den tidlösa och aktuella
Fritänkaren

Nr. 287 September 2020

Tjugoåttonde årgångens nummer 8.

Innehåll :

Cui Bono – Vem gagnar det? – <i>debatt</i>	2
Ahasverus annaler, del 198 – <i>Eric Coates</i>	8
Sir Roger Scruton (1944-2020)	10
Några milstenar – september 2020	11
Filmrecensioner (<i>med två filmer från 2020</i>)	12

Fritänkaren, som utkommit med 286 nummer sedan 1992 i både pappersform och på nätet, har aldrig sökt eller undfått något statligt eller kommunalt stöd eller bidrag för sin utgivning, ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Den har aldrig haft någon sponsor. Samtliga tidigare nummer finns tillgängliga på

Wordpress: <https://clanciai.wordpress.com/fritankaren/>

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Donationer mottages med tacksamhet.

Bankkonto: 6682-338 254 102 (Handelsbanken, "Fritänkaren", C. Lanciai)
eller Göteborgs Skrivarsällskaps plusgirokonto, pg 35 86 46 – 8

Glöm inte att ange avsändare!!

Alternativt IBAN-nummer:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 28.8.2020

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

Gamla Klamparegatan före rivningarna

Cui Bono – Vem gagnar det?

Föreläsning på Villa del Parc den 10 augusti 2020

När vi kom hit 1955 stod Sverige på höjden av sin utveckling som välfärdssamhälle. Det var det perfekta samhället med en välmående varvsindustri i Göteborg som var en av de ledande i världen och gjorde Göteborg och Sverige till en av de fem främsta i världen i skeppsbyggnad, och det var Göteborg vi kom till, som då var den idealiska sjöfartsstaden med direkta kontakter över hela världen genom närheten till havet, i motsats till Stockholm, som mera var som en insjöhamn. Sverige hade klarat sig (liksom Schweiz) skadeslöst genom kriget med hela sin industri och samhällsbyggnad intakta, så efter kriget var det bara för Sverige att sälja vad som helst och generöst dela med sig av sin industririkedom, medan alla andra länder i Europa låg utslagna i ruiner, så Sverige hade ett stort tomrum i världen att fylla och gjorde det med den äran, vilket underblåste dess makalösa välfärd och gjorde det till ett av världens (vid sidan av Schweiz) mest välbärgade samhällen.

Vad gick på tok? Det är en lång historia. Brytpunkten kan sägas ha inträffat 1963, det år då Olof Palme blev ecklesiastikminister (skolminister) och president Kennedy mördades i Amerika.

Olof Palme hade varit i Amerika i slutet på 40-talet och där hänförts av beundran inför de amerikanska skolreformerna utan att genomskåda deras avigsidor och risken av deras äventyrliga experiment. Nackdelen med de amerikanska skolreformerna, som visade sig först med åren, var att i princip hela undervisnings- och utbildningssystemet berövades marken under fötterna genom den så kallade radikala demokratiseringen av skolsystemet, som skulle ge alla elever lika möjligheter och rättigheter till utbildning utan att ta hänsyn till att somliga var annorlunda och mera begåvade än andra. Den radikala förändringen av det amerikanska skolsystemet ledde till en bestående försämring av hela utbildningsväsendet och en sänkning av dess standard. Ändå var Olof Palme inriktad på att göra samma sak i Sverige.

Han fick chansen när han blev skolminister och gick hänsynslöst in för att genomföra operationen utan att bry sig om vad som slaktades och bortrationaliserades i överkörningar och blinda avskaffanden. Det började med enhetsskolan, så att alla skolor skulle följa samma studieplan, så att realskolan och flickskolan avskaffades. Nästa steg blev att avskaffa studentexamen. Det säger sig självt att minskade krav på slutbetyg i gymnasiet måste innebära sänkt utbildningsstandard. Genom det nya gymnasiet skulle alla gymnasieelever helt enkelt automatiskt slussas vidare till högskolorna utan speciella betygskrav eller prövningar för att komma över tröskeln till universitetet, så att tröskeln till universitetet inte längre fanns, genom att studentexamen avskaffats. Först så småningom kom man på det klara med att det ändå behövdes någon sorts studentexamen, och den återinfördes, men den nya studentexamen var ingenting mot den rigorösa som en gång hade funnits.

Mordet på Kennedy var ett fasansfullt trauma för hela världen, vars efterverkningar den lider av ännu idag efter 56 år. Den mest ödesdigra konsekvensen av mordet var Vietnamkrigets hänsynslösa och skenande upptrappning. President Kennedy hade velat avsluta Amerikas involvering i Vietnam innan denna gick över styr, medan president Johnson i stället uppmuntrade och göt olja på elden för dess skenande vansinne, vilket framför allt var självdestruktivt, då det inverkade fatalt menligt på Amerikas anseende i världen. Amerika framstod inte längre som hjälten som frälst Europa i andra världskriget utan som en barbarisk buse som förde krig mot kvinnor och barn och urskillningslöst bombade sönder ett asiatiskt mindre land bland annat med miljöförstörande napalmbomber och kemiska vapen som Agent Orange, vilket var extremt omänskligt. Därmed förlorade USA ansiktet inför världen och har aldrig lyckats återvinna det.

Detta underblåste proteströrelserna i hela världen och bidrog till den skenande vänstervågen genom radikal extrem kommunism, som hade som grund Kinas diktator Mao Zedongs program för förintelse av all kultur utom den maoistiska. Över hela Kina förstördes tempel och brändes böcker och drogs vem som helst inför rätta för reaktionär kulturinställning, vilket framför allt det ockuperade Tibet blev lidande genom, där rödgardisterna förstörde alla tempel och kloster de kom åt, 6246 av 6259 möjliga, utom att de brände 60% av all tibetansk litteratur (i handskrifter) och mördade en femtedel av hela befolkningen, däribland 450,000 munkar och nunnor. Många av klostren bombades till grus, särskilt om traktens civila befolkning sökt sin tillflykt i klostren till skydd för terrorbombningarna.

Ingmar Bergman skrev, att det bara var i Kina och Sverige som elever vände sig mot sina egna lärare, trakasserade och förföljde dem, vilket Ingmar Bergman och Alf Sjöberg, Sveriges ledande filmregissörer, själva fick erfaras. Det var huvudsakligen Sverige och Frankrike som hyllade och följde Kinas radikala vänsterrevolutionära destruktivism.

1969 blev Olof Palme statsminister. En annan fråga som borde ventileras här är Raoul Wallenbergaffären. Raoul Wallenberg var en filantrop som under kriget hjältemodigt ägnat sig åt att rädda tiotusentals ungerska judar från att skickas av Eichmann till koncentrationsläger, men i januari 1945 blev han gripen av ryska myndigheter i Budapest och fördd till Ryssland, där han försvann. Det finns en hel litteratur om detta. I Sverige gjorde man så litet som möjligt för att få klarhet i hans fall och få honom tillbaka, då man var rädd för att stöta sig med ryssarna – "Det vore oförsynt att betrakta Sovjetunionen som något annat än en rättsstat", som utrikesminister Östen Undén framhöll i samband med baltutlämningen efter kriget. Olof Palme som statsminister vidmakthöll samma linje – ingenting gjordes i Raoul Wallenbergfrågan, utom att man fortsatte tuga ihjäl den.

1973 utbröt den så kallade oljekrisen, som hade förödande konsekvenser för hela världen, och i Sverige drabbades varvsindustrin, som framför allt Göteborg var beroende av. Regeringen insisterade hårdnackat på att hålla varvsindustrin vid liv genom konstgjord andning, så att mera kapital oupphörligt pumpades in i en industri i fritt fall, och en god vän till mig, som arbetade för Koppartrans och var väl insatt i förhållandena, sade, att om regeringen i stället hade gett varje varvsarbetare en miljon kronor, så hade detta varit en bättre affär än att, som skedde, forcerat hålla varvsindustrin vid liv genom konstgjord andning.

Till denna utveckling åt fel håll av hela samhället måste man även tillfoga rivningarna, som fick härja fritt i nästan alla Sveriges städer, med förintelse av nästan alla dess städers gamla centrala delar, till oersättlig förlust av ovärderliga gamla stadsdelar av pittoresk och arkitektoniskt värdefull bebyggelse, där det första som strök med var Stockholms centrum omkring Klara. I stället för gamla vackra hus uppfördes sterila och stereotypa betonglådor, som alla såg likadana ut. I Göteborg var det de gamla trähusstadsdelarna Annedal, Masthugget, Olskroken, Landala och Haga som strök med utom hela den centrala Östra Nordstan, med både de arkitektoniskt unika och ovärderliga Arkaden, stadens enda privata gata, och Grand Hotell intill. Först när turen kom till Haga, Göteborgs äldsta förstad, började man äntligen reagera. Fram till dess var det ingen som gjorde någonting för att stoppa eller ens komma med invändningar mot den omfattande urbana miljö- och kulturförintelsen. Man drog sig inte ens för att riva kulturminnesförklarade hus i Haga.

Hur kunde man göra detta? Hur kunde man låta det ske? I stort sett alla Sveriges städer drabbades av denna arkitektoniska och miljömässiga förintelse. Upprinnelsen till denna omfattande svenska självdestruktivitet kan spåras till Olof Palmes hänförelse under sent 40-tal inför de amerikanska stormarknaderna, där man kunde köra med sin bil direkt till stormarknaden och in i dess garage och sedan handla och kunna placera masskörden av varor direkt i bilen och köra direkt hem med dem i det idealiska realiserade futuristiska samhället. Han och andra socialdemokrater ville genomföra det samma i Sverige och gjorde det, allt för att underblåsa den sanslösa, hysteriska, måttlösa och ansvarslösa konsumtionen. Därav uppkom alla dessa Domus och parkeringshus-betong-komplex i alla svenska städers centrum medan de gamla anrika idylliska stadsdelar som var i vägen fick rivas. Vad som förbisågs i denna efterrapning av den amerikanska modellen var att Amerika hade en kort historia och ingen kultur, medan Sveriges historia och kultur var betydligt äldre och mera

anrik och hade hunnit etablera aktningvärda traditioner. Dessa kördes helt enkelt sonika över och ihjäl av bulldozerpolitiken för främjandet av likriktning, nivellering och fyrkantig betongarkitektur.

Den ståtliga Arkaden vid Göteborgs enda privata gata i centrum innan den revs

Det blev regeringsskifte 1976 efter oljekrisåren, och något av det första som Olof Palme lovade efter sitt nederlag var, att som Socialdemokraternas ledare "ge den nya regeringen ett helvete".

80-talet bjöd på nytt gryende hopp för hela världen genom framför allt Mikhail Gorbatjovs uppgång som Sovjetunionens ledare med den ljusnande perestrojkapolitiken och den påföljande kärnvapenedrustningen i samråd med president Ronald Reagan. Detta ledde omsider vidare till hela Warszawapaktens fall och järnridåns raserande 1989, som inleddes med Berlinmurens rivning efter 28 år som symbol för omänsklig terror. Tyvärr fick inte Gorbatjov vara kvar vid makten, i ett kupp försök avlägsnades han av gamla Sovjetstötare och kunde aldrig återkomma till sin tidigare ställning, utan avlöstes av den mindre begåvade Boris Jeltsin, som tyvärr fick Rysslands demokratisering att spåra ur, vilket ledde vidare till Putinepoken med dess politiska förföljelser och mord och försök till återupprättelse av Stalin utom andra antidemokratiska reaktioner och åtgärder för att tysta sanning och opposition.

1986 inträffade mordet på Olof Palme på öppen gata, som fortfarande inte har blivit löst efter 34 år, medan de plausibla lösningar som framkommit har tigits ihjäl, medan deras talesmän hänsynslöst har förföljts och tvingats till tystnad, till exempel Claes Hedberg, vars förklaring till Palmemordet är den vettigaste hittills medan dess känslighet gjort att den desto hårdare förträngts i samma antidemokratiska auktoritära tendens som alltid varit förhärskande i Ryssland.

1994 inträffade Estoniakatastrofen, som på samma sätt undertrycktes och sopades under mattan för undvikande av att sanningen kom fram. Stefan Torssell, sjökaptan och

durkdriven veteran på området, har noggrant utrett alla sammanhang och omständigheter och presenterat resultaten i sin bok om Estonia, som framför allt belyser motiven och ansträngningarna till förträngandet. Estonia var inte bara en färja utan framför allt ett smuggelfartyg belastat med både narkotika och utsmugglade före detta sovjetiska kärnvapen, varför det fanns all anledning för somliga att spränga fartyget. Boken avslöjar hela sanningen så gott som men har vägrats publicering av något större förlag, precis som Claes Hedbergs bok.

Den stora finanskrisen dessförinnan var Sverige helt oskyldigt till. Det var andras spekulationer som ledde till den svenska kronans fall, som aldrig har återhämtat sig, och huvudaktören i denna världssvindeln lär ha varit mångmiljardären George Soros, som lika litet som Henry Kissinger åkt fast för sina brott mot mänskligheten.

2015 inträffade den svåra flyktingkrisen, när Sverige generöst öppnade sina gränser för alla afrikaner och muslimer som hade anledning att överge sina egna länder, nästan bara män, med åtföljande mass- och gängvåldtäkter över hela Europa och den jihadistiska terrorrörelsen grundad på islamsk fundamentalism, som inte är något annat än religiöst krig i globalt syfte att tvångsinföra islam över hela världen. Det var statsminister Fredrik Reinfeldt som under sin andra period fick för sig ambitionen att göra Sverige till en "humanitär stormakt" och därför öppnade alla dammar för syndafloden av afrikanska och muslimska invasioner utan att betänka konsekvenserna – det är tyvärr betecknande för svensk politik, att det aldrig görs konsekvensanalyser, utan man bara tutar och kör på.

Därmed begås det många misstag, men sådana är till för att man ska dra lärdom av dem. Första steget mot att lära sig av misstagen är att inse dem och erkänna dem. Om man inte erkänner när man har haft fel, så kan man aldrig gottgöra det eller bli bättre. I denna artikel har de huvudsakliga misstagen anförts som begåtts i svensk politik under de senaste 65 åren med inbjudan till självvranssakning som ett första steg till att försöka reparera dem.

Markus Allard:

"Först gav de sig på invandrarkvinnorna. De skulle klä sig rätt och underordna sig mannens vilja. Men jag sa inget. För jag var inte rasist.

Sen kom de för barnen. De slog dem i syfte att lära dem veta hut. Att hundar, musik och Sverige är *haram*. Plötsligt dök det upp könsstympade flickor på de svenska sjukhusen.

Man tryckte in oskyldiga små knattar i islamistiska skolor i syfte att garantera att de aldrig någonsin skulle kunna bli en del av det svenska samhället. Men jag sa inget, för jag var inte rasist.

Sen gav de sig på sina grannar i området, otrogna hundar som flytt från samma länder som de själva, men i hopp om att kunna skaffa sig ett liv i Sverige – som svenskar. Som fria. Men jag sa inget, för jag var inte rasist.

De eldade upp bilarna så att de som slet och jobbade och gjorde rätt för sig inte kunde ta sig till jobbet. Men jag sa inget, för jag var inte rasist.

Sen gav de sig på bögarne och flatorna. Lite som nazisterna på 90-talet, fast mer hårdhänt och ännu mer så om det var homosexuella från den egna kulturen eller gruppen.

Ibland betalade de till och med flygbiljetter till de med avvikande sexuell läggning så de kunde åka på livslång semester till snälla släktingar i annat land. Men jag sa ingenting, för jag var inte rasist.

Sen var det visserligen ganska många som ville bli en del av Sverige och som frågade efter vägarna in.

Hur ser svensk kultur egentligen ut? Hur ska man bete sig och hur gör vi i Sverige? Hur ska jag gå tillväga för att kunna jobba och bli en del av det gemensamma?

Men jag sa inget, för jag visste att kultur bara var något som de lägre stående folkslagen i "oogaboogaländerna" sysslade med.

I Sverige har vi minsann ingen kultur, det finns ingenting vi behöver visa andra människor från andra länder. Vadå väg in? Bara var dig själv! Det löööser sig. Det visste jag, för jag var inte rasist.

Sen startade de föreningar i syfte att radikaliserade och segregera. De rekryterade ungdomar för att utkämpa terrorsektors krig och bedriva folkmord i Mellanöstern. Men jag sa inget om föreningsbidragen och skattefinansieringen, för jag var inte rasist.

De påstod sig vara talespersoner för alla av samma religion, de drog alla troende över samma kam, men jag sa inget, för jag var inte rasist.

De försökte hota politiker till tystnad om de blev kallade "extrema" och om någon synade deras försök att vara just talespersoner för 1,3 miljarder människor. Men jag sa inget, för jag var inte rasist.

Sen gav de sig på judarna. Attackerade dem och rånade dem på grundval av att de var judar. Men jag sa inget, för jag var inte rasist.

Sen började de begå hatbrott mot svenskarna. Det började med några få fall i början och då blev det till och med nyheter i de stora tidningarna.

Sen blev det vardag. Varje vecka nya våldtäkter och förnedringsrån, om det inte var invandrarkvinnor som "förtjänade att våldtas" på grund av att de brutit mot hedern så var det svenska "horor" som skulle "knullas". Men jag sa inget, för jag var inte rasist. ...(osv.)

Ur de senaste överklagandena:

"Problemet är att både Pensionsmyndigheten och Socialen sedan juli 2019 vägrat mig existensminimum, som ändå är stadgat som normgivande för bidragstagare och skuldsanerare, varför jag sedan dess nödgats leva på 2000 kronor i månaden under existensminimum, med landets lägsta möjliga pension (9298) och en hyra på 6424 kronor/månad."

Dom med avslag mottogs 26.8.

Det praktiska resultatet av domen är att myndigheterna vägrar mig existensminimum.

Som skäl för domen åberopas varjehanda formalistiska undanflykter och svepskäl, medan resultatet ohjälpligt är att undertecknad vägras existensminimum – tills vidare.

Och har myndigheterna rätt att kräva av en ålders- och fattigpensionär (69) med landets lägsta möjliga pension att han "i första hand själv måste försöka klara sitt uppehälle" (citat ur domen) och själv ordna sin försörjning och leva på annat förutom pensionen?

Socialbidrag har nekats på grund av att undertecknad hade 1801 kronor kvar från tidigare månad. Har man då inte den mänskliga rättigheten att få ha egna besparingar, som någon buffert för oförutsedda utgifter?

Handlar då hela systemet bara om sniken småaktighet?

Har politikerna lyckats åstadkomma ett dysfunktionellt samhälle?

Fråga: Varför ägnar du dig åt redan skrivna verk i stället för att skriva nya? Varför lägger du ner så mycket tid och ansträngning på översättningar till engelska, när du redan behärskar ditt eget språk alldeles tillräckligt och du aldrig kommer att kunna behärska engelska lika bra som ditt modersmål, som du har en känsla för som du aldrig kan få för ett annat språk?

Svar: Frågan är rimlig och befogad men pinsam att besvara. Jag har skrivit hur många verk som helst inom i stort sett alla tänkbara genrer, prosa, poesi, dramatik, essayistik, historia, reseskildringar med mera, jag har alltid producerat och kunnat leverera men aldrig blivit accepterad. Refuseringar är det enda något förlag kunnat erbjuda mig, och de otaliga tillfällen när manuskript anförtrotts andra som sedan bara ignorerat och glömt dem och aldrig returnerat dem är närmast ett förkrossande symptom på den allmänna rikssvenska likgiltigheten, som jag ser som ett resultat av framför allt den massmediala hjärntvätten, som bara har en fördummande verkan på alla människor som ägnar sig åt den. Denna livslånga mördande likgiltighet från alla håll där det borde vara en given sak att förvänta sig något kulturansvar och medvetande därom, har inneburit ett ständigt umgänge med självmordstankar sedan 50 år, då problemet alltid visat sig kroniskt, obotligt och konstant. Internet öppnade alternativa möjligheter, som bland annat utnyttjats till att söka en mer internationell publik, och då det engelska språket alltid intresserat mig, vilket intresse ständigt fördjupats, har det fallit sig helt naturligt att satsa på översättningar till engelska av mina verk – många av mina dramer är ju direkt brittiska, vilket ytterligare motiverar aktiviteten. Dessutom finns det utomordentliga gratismöjligheter på Internet, främst *Wordpress*, varför publiceringar på nätet omöjliggör deprimerande refuseringar av ekonomiska skäl. Man kan inte nå vilken publik som helst på nätet, men där kan åtminstone ens arbeten bevaras och till och med uppdateras utan svårighet, medan man åtminstone alltid kan nå fram till några av "*the happy few*".

Replik: Tack för utförligt svar, vilket föranleder kommentarer. Då din engelska är väldigt konventionell kan det faktiskt vara en fördel med dina översättningar, då de saknar vad som ligger dig i fatet när det gäller svenska. Du har en svaghet och förmåga att aldrig skriva något utan att vara starkt engagerad i det, vilket medför att läsningen av dina starkt laddade och energiska texter ofta blir tröttsam, så att man inte orkar igenom. Detta kan vara huvudorsaken till att du alltid refuserats. Vad som också ligger dig i fatet är din envishet i att klamra dig fast vid det otidsenliga, som du kallar "den tidlösa zonen", medan den samtida världen alltid har krävt av sina skapande konstnärer att de skall vara tidsenliga. Du har alltid brutit totalt med tidsenlighetens krav. Samtidigt har du en förmåga att komprimera din svenska så att den blir massiv, kanske mest av allt i din självbiografi, vilket också måste försvåra läsningen och väcka motstånd. I dina engelska översättningar försvinner dessa starka laddningar, då du i stället koncentrerar dig på att få översättningen korrekt. Därför är dina engelska texter lätta att läsa till och med för en svensk.

Ahasverus annaler, del 198: Eric Coates

"Vad har ni emot modernismen?"

"Jag har ingenting emot den i sig, men många kompositörer koncentrerar sig i för hög grad på effekter, därför att de är rädda för att anses vara konventionella. Det är nu för tiden

en sådan jakt efter att vara originell, att folk skriver nästan vad som helst bara för att de vill vara "annorlunda" än andra. Det är som en sjukdom eller ett syndrom, och det är modernismens stora kontraproduktiva självdestruktivitet. Det är den jag vänder mig emot, inte den naturliga modernismen."

"Och vad är då den naturliga modernismen?"

"Det bästa exemplet är väl George Gershwin. Han är fullkomligt naturlig i all sin modernism, han är en naturbegåvning som hade hela sin musikalitet och kreativitet medfödd, och musiken har alltid runnit spontant ur honom, utan att han har behövt forcera sig. Och då måste jag be att få ställa en motfråga. Vad är det för fel på vanlig konventionell filmmusik, att den måste föraktas så, bara för att den gör filmerna vackrare genom sitt insmickrande ackompanjemang? Vad är det för fel på melodier som vem som helst genast kan börja sjunga när han hört dem? Alla dessa sköna melodier kommer att bestå och kanske gnolas för alltid, medan vem gnolar eller minns melodier av Stravinskij, Bartok, Hindemith och Schönberg? Jag fruktar att dessa professionella och etablerade kompositörer inte var helt musikaliska. De var tekniskt drivna förvisso, de kunde åstadkomma hur tekniskt avancerad musik som helst, men kunde någon av dem skapa en enda bestående melodi? De verkar ha saknat det fundamentala i musiken, sinne för melodin, det konstnärliga samvetet med det oundgängliga kravet att det måste låta bra, om det inte låter bra så är det inte bra, som till och med Duke Ellington har erkänt, och modern musik utan melodier men med dominerande disharmonier i stället låter inte bra. Det kommer man inte ifrån. Stravinskij hävdade elakt, att Vivaldi komponerade samma konsert 500 gånger, men alla hans konserter låter bra, det enda de har gemensamt är att de alla har samma form och samma ljusa rena medelhavsharmonik, medan Stravinskij åtminstone i mina öron aldrig lyckas låta bra, utom i sällsynta undantagsfall.

Jag kan förstå Brahms som favoriserade Dvoraks och dennes ganska enkla men alltid behagliga, rena och melodiska musik medan han hade svårt för Wagner och Mahler och deras överdrivna överarbetningar i mastodontiska proportioner där 90% av musiken gick åt till transportsträckor och utfyllnader av deras fattigdom på idéer och melodik, som för att täcka och maskera denna med överdrivna kostymer över ren nakenhet.

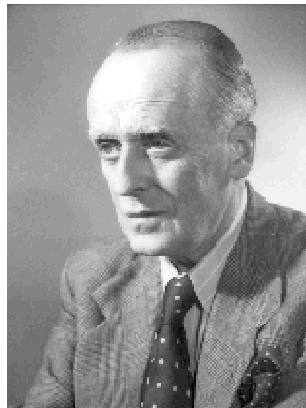
Brahms var ju en av Robert Schumanns närmaste vänner om inte den närmaste, och även om Brahms saknar Schumanns dynamik och genialitet, så är Brahms ändå Schumanns främsta efterföljare. Jag kan inte hjälpa det, men för mig är Schumann kanske den främsta av alla kompositörer. Han har fått mycket postumt förtal och förakt över sig för att han slutade som han gjorde, men det förringar inte det livsverk han ändå åstadkom, som i princip är genomgående genialiskt hela vägen och framför allt musikaliskt kristallrent. Han behärskade ju faktiskt alla former och gjorde både symfonier, kammarmusik, pianomusik som hör till det yppersta som komponerats för piano och i mångt och mycket överträffar Liszt åtminstone musikaliskt, och även Chopin beundrade honom. Han gjorde ju till och med en opera och ett oratorium. Mendelssohn var bättre på oratorium, men Mendelssohn gjorde aldrig någon opera, lika litet som Bach. Man har förgäves försökt bli klok på Schumanns olyckliga slut. Jag ser det som ganska naturligt. Han var för lycklig och för begåvad och framstående både musikaliskt och litterärt för han inte till slut som en Ikaros skulle stöta med solvagnen. Jag tror att han helt enkelt konsumerade ihjäl sig själv. Han var ju så fruktansvärt intensiv och produktiv och hann dessutom med att göra åtta barn, som han älskade, och inte bara brände sitt ljus i båda ändar men helt enkelt brann upp själv i sin brinnande kreativitet. Jag tror att det är ett ofrånkomligt öde för överbegåvade konstnärer

som har för mycket inom sig för att de skulle räcka till för att kunna själva realisera det i praktiken. Kalla det ett slags själslig självförbränning, och även om själen inte behöver ta stryk så är kroppen desto mera begränsad, särskilt när det gäller kapacitet och praktiska uttryck.”

”Och hur ställer ni er till era egna samtida inhemska kolleger?”

”Ärligt talat har jag ingenting gemensamt med dem. Jag beundrar Ralph Vaughan Williams för hans mästerskap, hans *Sea Symphony* för kör, solister och orkester är oöverträffad och kan knappast överträffas, men liksom Edward Elgar med sitt enda mästerverk så blev det sedan inte så mycket mera. Även han förföll till modernistisk artificialitet, liksom Benjamin Britten och Gustav Holst. Även William Walton kunde komponera och gjorde det ibland men hemföll även han åt att göra sig märkvärdig i sin fåfänga. Då föredrar jag alla de okända och nästan anonyma filmkompositörerna, där de främsta är Gershwin och Jerome Kern följda av Cole Porter och Richard Rodgers för att inte tala om den fenomenale melodimakaren Irving Berlin, men där är även riktigt kvalificerade kompositörer bakom filmmusiken som Dimitri Tiomkin, Victor Young, Alfred Newman, Max Steiner och Franz Waxman, och låt oss inte glömma våra egna Richard Addinsell, Hubert Bath och Charles Williams.”

Kompositören jag intervjuade var Eric Coates (1886-1957), som länge var Englands mest populära kompositör, som koncentrerade sig helt på att bara göra ren musik i lätta och klara former. Hans kanske mest betecknande verk är hans musik till sagan om de tre björnarna.

Sir Roger Scruton (1944-2020)

Det kanske avgörande momentet i Roger Scrutons liv kan ha varit när han i Paris 1968 upplevde de vilda studentkravallerna där. ”Vad jag såg var en mobb av självsvåldiga medelklasshuliganer utan någon självkontroll alls. När jag frågade mina vänner vad avsikten var och vad de ville åstadkomma var det enda svar jag fick en massa oredigt och löjligt marxistsvammel. Detta väckte min avsky, och jag tänkte att det måste finnas en väg tillbaka för att bevara och försvara den västerländska civilisationen mot ett sådant lössläppt barbari. Det var då jag blev konservativ. Jag visste att jag hellre ville slå vakt om och bevara tidlösa värden och deras manifesteringar än att angripa och förstöra dem.”

Det var samma grundinställning som motiverade konsthistorikern Kenneth Clark, även han i Cambridge, att frambringa den epokgörande TV-serien ”Civilisation” i tretton entimmesavsnitt om den västerländska civilisationens historia, sedermera även redigerad

och utgiven som bok, där han presenterade flertalet av dess stoltaste minnen och ännu levande monument, från de gotiska katedralerna till den praktfulla renässanskonsten och -arkitekturen och den banbrytande upplysningstiden, som hyllade förnuft och rationalism som motvikt till vidskepelse, inkquisition, förtryck och våld.

Han studerade juridik och blev färdig jurist men praktiserade aldrig utan blev i stället lärare i filosofi. Hans främsta insats blev att underblåsa den underjordiska litteraturen i Östeuropa, framför allt Samizdat-litteraturen i Tjeckoslovakien, genom bland annat omfattande boksmuggling, och han fick en hög utmärkelse senare för detta av president Vaclav Havel (1998).

Han var även musikaliskt verksam och tog stark ställning mot den moderna musiken, framför allt den högtalarförstärkta slagverksdominerade pop- och rockmusiken, som han menade att var direkt skadlig som audiell miljöförstöring som ingen kunde må bra av.

Religiöst var han anglikan och en anhängare av Immanuel Kant och tog avstånd från moderna abstrakta filosofer som Rainer Maria Rilke, T.S.Eliot och Arnold Schönberg, som han menade att visserligen eftersträvade det andliga men bara privat och för sin egen skull, medan de därigenom isolerade sig från universalismen, så att de aldrig kunde nå ut till allmänheten.

Några milstenar, September 2020

- 1 Staten Libanon fyller 100 år.
- 2 75 år sedan det andra världskriget avslutades och Ho Chi Minh blev president av Nordvietnam.
- 4 150 år sedan Napoleon III avsattes och den tredje republiken utropades i Frankrike.
- 5 Raquel Welch 80 år.
- 12 Concorde fyller 50 år.
- 23 Mickey Rooney 100 år.

Filmrecensioner

Ugetsu monogatari ("Sagor om en blek och mystiskmåne efter regnet", Kenji Mizoguchi 1953)

En av de mest fascinerande filmer som någonsin gjorts – magi ur levande livet fångad på film

Jag har sett denna film flera gånger under olika perioder av mitt liv, men varje gång har den framstått som en helt ny filmupplevelse med mera slående effekter varje gång, fastän jag är väl förtrogen med historien. Det är egentligen en mycket enkel historia: det handlar om två krukmakare och deras fruar, de ena angelägen om att vinna mycket pengar att kunna glädja sin fru med, och den andra en oförbätterlig odugling som bara vill dra ut i kriget för att vinna ära som samuraj. Deras helt olika ambitioner för dem ut på lika olika ödesbanor. Det förekommer så många oförglömliga sekvenser i denna film, att det är omöjligt att välja ut de finaste, vare sig det handlar om deras båtfärd över sjön genom dimmorna, eller om den långa passionsepisoden i det spökliga palatset, med den döda faderns sjungande från den andra sidan över sin glädje för sin dotters lycka, redan den döende mannen ombord på båten de möter i dimmorna på sjön är ett omen för oerhörda äventyr, och den gamle mannens varningar till krukmakaren är ett annat avgörande förebud som leder in händelserna i högst oväntade vändningar, de många scenerna med kämpande krigare inne i bordellen, inbördeskrigets förskräckliga grymheter med dess brutala omänsklighet, men alla dessa ohyggliga ingredienser hamnar i skuggan av den ständigt närvarande och dominerande magin, som aldrig lämnar åskådaren helt i fred, då den alltid återkommer med förnyad kraft. Regissören gjorde filmer under hela sitt liv, och denna var en av hans sista, men det är hans universellt erkända mästerverk. Han behärskar sin konst som ingen annan japansk regissör, och framför allt mättas nästan varje scen av en nästan bedövande magisk cinematografi – hela filmen är som en övernaturlig uppenbarelse av översinnliga visuella mirakler som filmmediet kan åstadkomma.

Spyflugan (1955 och 1980, "Spyflugan" är signaturen för en radikal och bitande revolutionär pamflettist i Italien på 1840-talet, som torde ha funnits i verkligheten i kretsen omkring Giuseppe Mazzini och dennes rörelse för "Il risorgimento", som ledde till Italiens enande)

En kardinals tragedi med sin förlorade son.

Hur man än ställer sig till detta ämne och dess historia, och vad man än må tänka om dess politiska argumentering, så måste man erkänna att det är en fruktansvärt bra historia som gör sig väldigt bra på film. Det var huvudpersonens första film (Oleg Strizhenov), hans hustru spelar den ledande kvinnliga rollen, och kardinalen (Nikolaj Simonov) fulländar den strålande rollbesättningen, där även alla andra aktörer bidrar till denna films bestående oförglömliga kvaliteter, som är både dramatiska, mänskliga, romantiska och patetiska. Dess musik har mött tidlöst och allmänt erkännande, och vilken briljant idé att använda Bachs finalkör ur H-moll-mässan till katedralscenen! Det är viktigt att komma ihåg att författarinnan Ethel Voynich var irländska och katolik, och historiens huvudämne är huvudpersonens konflikt med kyrkan till följd av ett brott mot biktsekretessen – man kan knappast begå ett svårare brott i katolska kyrkan än att som präst förråda biktthemligheter.

Detta är vad huvudpersonen råkar ut för, vilket slungar honom ut på hans livslånga revolutionära kamp med hopplöst självdestruktiv inriktning. Filmen går inte så mycket in på denna problematik, på den punkten är den ganska ytlig, vilket dock kompenseras genom dess genomgående kinematografiska skönhet och det suveräna skådespeleriet. Kort sagt, det är en stor film på en stor roman.

Det gjordes en ny inspelning av den 25 år senare med dubbel längd, 3 timmar i stället för 90 minuter, för TV och inte för filmduken med mindre dramatisk betoning, vilket också förminskade dess verkan, fastän Sergej Bondartjuk gör sitt bästa för att genomföra så grandiosa effekter som möjligt i finalscenerna, men han är mindre övertygande än Nikolaj Simonov 1955, då han är mera Sergej Bondartjuk än en kardinal. Andrej Kharitonov, å andra sidan, är ännu bättre än Oleg Strizjenov, och denna version är mera detaljerad, hans omvandling från en from student till en fanatisk revolutionär är mycket psykologiskt trovärdigt väl genomförd här. Anastasia Vertinskaja är också framstående som Gemma, och denna film är faktiskt tre filmer, där den första berättar hur Spyflugan blev som han blev, den andra koncentrerar sig på förhållandet mellan honom och Gemma, medan den tredje fokuserar på relationen mellan honom och kardinalen, som helt domineras av Bondartjuk. Sjostakovitjs berömda romans förekommer inte här, och i stället är filmens ledmotiv Mozarts "Lacrymosa" ur hans Requiem, som spelar upp närhelst kardinalen dominerar handlingen. Denna film tar också med Spyflugans zigenarbrud, som helt försummas i den tidigare versionen. Musiken är egentligen filmens dominerande ornament, som både fördjupar tragedin och förhöjer dess patos, medan den framför allt genomsyrar hela filmen med oändlig och smäktande melankoli och sorgsenhet, vilket inte är fel på något sätt, men risken är då överhängande att sentimentaliteten tar över. Även denna version är bedövande vacker, ehuru man saknar 1955 års makalösa cinematografi, medan man inte kan få nog av de vackra kameraåkningarna omkring i Pisa och Florens. 1955 års version är mycket mera dramatisk med virtuosa kravallscener, medan de här nästan är reducerade till kammarbråk. Även historien är mera ändrad från boken här: omständigheterna kring Spyflugans arrestering är ytterst spektakulära både i boken och 1955 års version, medan de här är instängda i kyrkan. Det är ändå en stor film, en filmatisering av denna historia kan inte misslyckas genom dess ytterst dramatiska och mänskliga karaktär, och själva huvudrollens karaktär är en av dessa som vilken skådespelare som helst inte kan annat än utmärka sig och glänsa i.

***Odödliga dagar* (1941)**

Benjamin Disraeli, hans fru och drottning Viktoria

John Gielgud gör en storartad framställning av den ojämförlige statsmannen Benjamin Disraeli, som tog sig fram från ingenting till en framstående romanförfattare för att sedan gå in i politiken i nästan livslångt envig med den lika store motståndaren William Gladstone, vars roll i denna film är ganska sekundär, medan Diana Wynyard som fru Disraeli alltid är en uppenbarelse av överlägsen kvalitet och som har en benägenhet att dominera varje film hon är med i med att med sin blotta utstrålning ställa alla andra i skuggan tydligen genom sin skönhet, men det är alltid något särdeles magiskt med henne. Filmen är ganska ensidigt patriotisk, den gjordes under det värsta krigsåret, då det gällde att göra vad som helst för att underblåsa den brittiska kampanjen och motståndskraften, så filmen är hopplöst tendentiös och förtiger fullständigt och konsekvent det faktum att Disraeli var jude, vilket inbegriper ett

betydande komplex som utgjort en drivande kraft för så många av en sådan börd, vilket ofta lett dem till mycket höga samhälls- och maktpositioner, vilket de vanligen levt upp till med den äran, varpå Disraeli är ett av de bästa exemplen. Filmen är en fest för ögat från början till slut, dräkterna är fabulösa och genomgående praktfulla, där finns några överväldigande sköna balscener samt den fascinerande kärlekssagan mellan Diana Wynyard och John Gielgud, och så har vi Fay Compton som drottning Viktoria, som nästan tävlar med Diana Wynyard i bedårande charm och älskvärdhet – hon ger ett mycket övertygande intryck av drottningen. Kort sagt, detta är en film för alla älskare av kostymfilmer, och om man dessutom förmår uppskatta god skådespelarkonst, så fördubblar det njutbarheten.

Sista tåget från Gun Hill (1959)

"Mänskligheten stinker. Jag är praktiskt taget en expert på området."

Det är Carolyn Jones berömda ord till Kirk Douglas när han gör sig beredd att möta mobben som inte kommer att sky några medel för att vilja döda honom, och hon vet vad hon talar om, då hon har levt med Anthony Quinn (i filmen) efter ett mardrömsliv i västerns salooner. Nå, det är lite vid sidan av saken, som egentligen handlar om rättvisa till vilket pris som helst, när Kirk ställs inför det obehagliga faktum att hans hustru just har våldtagits och dödat av sin bästa väns ende son, vilket han inte bara kan låta passera, så han beger sig ut till Anthony Quinn för att hämta sonen och ställa honom inför rätta från en stad där samtliga (inklusive sheriffen och domaren) är ägda av Quinn, och de ämnar alla ge sig katten på att döda Kirk för detta försök. Detta är handlingens svaga punkt – finns det inte en enda av Quinns hundratals män som skulle känna för någon sorts invändning? Ägs de verkligen alla av Quinn till kropp och själ? Bara Carolyn Jones visar sig ha någon egen avvikande mening om detta och reagerar som vilken normal kvinna som helst skulle ha reagerat – med att hjälpa Kirk även med risk för sitt liv. Det är den enda invändning som denna överväldigande övermakt ledd av Quinn möter, vilket åtminstone bidrar till filmens och storyns synnerliga spänning och kvalitet. Denna är en av Kirk Douglas bästa roller, och Anthony Quinn sekunder honom med värdig jämlikhet, medan Carolyn Jones är den man klarast kommer att ihågkomma och det med nöje.

En kvinnas ansikte (1941)

Joan Crawford's triumf

Med denna film ställde Joan Crawford faktiskt Greta Garbo i skuggan för gott. Ändå är det faktiskt en svensk historia, och dess dominerande musik är den gamla svenska folkmelodin "Ack värmeland du sköna", som används för att lyfta fram det ömma hjärta som begravts levande av Joan Crawford's Frankensteinmonster. Historiens huvudämne är hennes ansikte, som tvingat henne till ett ovärdigt liv från början, vilket hänsynslöst utnyttjas av skurken Conrad Veidt till att göra henne till en professionell utpresserska. Han gör här ett av sina många magiska framträdanden och nästan dominerar större delen av filmen, medan Melvyn Douglas aldrig kan spela någon annan eller bättre roll än Melvyn Douglas – han var mjuk som smördeg i händerna på Greta Garbo och är ännu mjukare här. Det är en utomordentligt intressant historia, det handlar om en mordrättegång i Stockholm, och från början har

publiken ingen aning om vem som kan vara offret, och den stora frågan som förföljer hela filmen från början till slut är vem som har mördat vem. Det är mycket skickligt gjort, och Hitchcock hade säkert glädje av denna film. Dessutom paraderar ett rikt galleri av biroller, och en framträdande sådan är åklagaren William Daniell, som alltid gör stort intryck i djävulska roller. Förutom Stockholm och rättsalen förekommer det svindlande sköna scener från vinterlandskapet i fjällen, det torde vara västra Dalarna, och en ytterst rafflande final som påminner om Hitchcocks "Trollbunden" med Ingrid Bergman. Joan Crawfords karaktärsroll kommer dock att förfölja en även efter att filmen tagit slut, medan man lätt glömmer alla andra utom henne.

Det har sagts att den tidigare svenska versionen av samma film berättar samma historia fast bättre, medan de i själva verket är helt olika varandra. Det är bara grundstrukturen som är den samma i båda. Framför allt är Ingrid Bergman något helt annat än Joan Crawford. De båda versionerna kompletterar faktiskt varandra just genom sina olikheter, och båda har fördelar mot den andra. George Cukors regi är mera effektiv och professionell, medan den svenska versionen är mera formell och nästan dokumentärt rak i sin skildring. Här förekommer ingen mordrättegång och inget mord, ingen kvalificerad skurk som Conrad Veidt, medan skurken här (Georg Rydeberg) är närmast en menlös amatör som faller på att han råkar ut för otur. Den amerikanska versionen är mera slående i sin utvecklade dramaturgi, dess manuskript är mycket bättre skrivet, medan den svenska versionen mera troget följer det franska romanoriginalet. Många skulle dock föredra Ingrid Bergmans rollskapelse framför den mera imposanta Joan Crawford. Ingrid Bergman ger rollen en mycket personlig framtoning i den totala omvändelsen från en iskall hänsynslös gangsterbrud till ett mycket mjukt modershjärta med innerlig känslighet. Detta kan kritiseras som knappast helt trovärdigt, men det är själva kärnan i dramat: en kvinna förändras helt i karaktären av att hon från att tidigare ha varit dömd som monster av sin vanställdhet plötsligt får ett riktigt ansikte. Doktors roll är också mera intressant här (Anders Ek), den kanske intressantaste karaktären av alla, som slutligen ger sig av för att verka för Röda Korset i Kina, vilket ger denna film ett helt annat slut än den tre år senare i Hollywood. Båda versionerna är dock av högsta bestående intresse, både för Joan Crawfords och Ingrid Bergmans skull och för deras mycket olika presentationer av den utomordentligt intressanta huvudrollen.

Head in the Clouds ("Med huvudet i molnen"? 2004)

Kärlekens hopplöshet under krigets terror – vilket bara gör den desto vackrare

Detta är en mycket inspirerande film för dess skönhet och fascinerande berättelse om unga älskande par i inbördeskrigets Spanien och senare under andra världskriget i Paris. Det är en fransk-kanadensisk film med irländska ingredienser, då Stuart Townsend spelar en irländare, och historien börjar i Cambridge, där en krets vänner träffas för att sedan följa varandra i olika öden men mest av allt i Paris. Charlize Theron är halvfransyska, hennes far är med i filmen som slottsherre med en överväldigande vacker park, hennes familj är mycket rik, medan hennes mor är amerikanska och aldrig syns i filmen, men den gestalt man kommer att minnas från denna film är Penelope Cruz som Mia, en spansk väninna till Charlize Theron i Paris, som är behäftad med lytet av ett handikapp: hon haltar, hon ville bli dansös men ödet ville annorlunda, och i stället blir hon sjuksköterska i spanska

inbördeskriget, i vilket Stuart Townsend följer henne, medan Charlize förblir i Paris på ont och gott. Det är en tragedi, men kärlekshistorien är om dessa tre, som har sin lyckligaste tid tillsammans i Paris, tills kriget kommer och stör. Det är en mycket vackert gjord film, och för omväxlings skull får man se det spanska inbördeskriget i vinterdräkt. Men filmens största förtjänst är nästan musiken, komponerad, utvald och arrangerad av Terry Frewer, vilken är alldeles perfekt hela vägen igenom, med många typiska och välbekanta sånger från just den tiden, och särskilt passande är Charles Trenets "*Vous qui passez sans me voir*" som ger filmen något av en perfekt signatur. För att vara en film gjord 60 år efter kriget ger den en mycket realistisk och mänsklig inblick i de mänskliga villkoren i Paris under kriget i sin hänsynslösa blottläggelse av alla sidor av saken.

Vingar över Malta ("The Malta Story" 1953)

En av det andra världskrigets hårdaste strider gjord som film för väsentlig information och upplysning

Jag såg denna film för 52 år sedan och var då inte särskilt imponerad av vad jag upplevde som en ganska ytlig redogörelse för mest bara bombningar och helveteseld som civilbefolkningen måste uthärda, men detta är mycket mer än bara en krigsmelodram, och dess huvudprägel är dokumentär – den ger en mycket klar och omfattande bild av en av krigets viktigaste vändpunkter, då Rommel mycket väl kunde ha segrat vid El Alamein om inte Maltas bombpiloter hade funnit och förstört hans bränslekonvojer. Det kan faktiskt ha avgjort kriget och åtminstone utgjort en av vändpunkterna om inte rentav den allra första. Här är Alec Guinness, Anthony Steel, Muriel Pavlow och andra, men den man minns är modern spelad av Flora Robson med sitt blödande hjärta för sonen som farit till Italien för att sedan återkomma på spionuppdrag. Alla hennes scener är de mest dramatiska i filmen. Dess kärlekshistoria är bara en utbrodering, medan filmen egentligen är en dokumentär av Maltas utomordentligt hjältemodiga uthärdande av helvetesstormens oupphörliga bombningar, medan Flora Robson får fram de mänskliga komplikationerna i läget med Maltas tusentals år av uthärdade belägringar då främmande makter alltid stridit ursinnigt om ön, som egentligen inte är mer än en öde ökenö i en så olycklig geografisk position att den blivit ett evigt offer för främmande makters ständiga våldsamma dragkamper...

Ingen är en isolerad ö ("No Man Is an Island" 1962)

Hur man lär sig uppskatta fiskhuvuden som daglig föda

Den mest intressanta delen av denna film är själva inledningen, när soldaten Tweed sitter på toppen av sitt berg och gör reflektionen: "Ingen är en isolerad ö. Varje människa är en del av en kontinent och det stora hela. Varje dödsfall förminskar mig. Jag är engagerad i hela mänskligheten." Han har verkligen tid för de djupaste reflektioner där han sitter på toppen av sitt berg på en ö i Söderhavet med det idealiska söderhavslandskapet runt omkring med öns gröna kullar och berg. Det är en historia från andra världskriget med mycket mänskliga ingredienser, och särskilt gripande är hans tid hos prästen och spetälskekolonin på ön. Det förekommer en romans också och hejdundrande krigsscener, medan endast japanerna är lämnade helt utan nyanser. Jeffrey Hunter är perfekt för huvudrollen som den siste

amerikanen kvar på ön efter japanernas ockupation, han var en mycket lovande filmstjärna som dog alltför tidigt vid bara 42, han var Jesus i Nicholas Rays film "Konungarnas konung" från samma tid, och han dog vid komplikationer efter två hjärnblödningar. Filmen är utsökt vacker, och även om den inte är Jeffrey Hunters bästa film så kommer man inte att glömma honom för hans roll i den.

Den tionde mannen (1988)

Komplikationerna i nödvändigheten av dolda identiteter under ett krig som aldrig kan dölja eller bota ofrånkomliga trauman.

Detta är en typisk Graham Greene-historia med många mänskliga faktorer, svagheter, mycket mänskliga lögner och många underliga turer i en mycket mänsklig historia. Anthony Hopkins är en mycket alldaglig medborgare, en mycket borgerlig advokat, välbärgad i ett stort vackert hus med trädgård utanför Paris, när han reser in till jobbet som vanligt 1940 och blir tagen av Gestapo och föst i fängelse som gisslan i väntan på döden vid behov av repressalier. Fastän han inte borde klara sig, så överlever han tre år i fängelset, medan flera av hans medfångar blivit arkebuserade. Han söker upp systemen till en av dem, Kristin Scott Thomas, och de blir mycket goda vänner, tills Derek Jacobi dyker upp som visar sig ha varit en kollaboratör med tyskarna, som försöker lägga beslag på Kristin Scott Thomas för sin egen del, vilket Anthony Hopkins inte kan acceptera utan vidare. Historiens svaga punkt är kanske dess mycket mänskliga svaghet, som dominerar nästan alla Graham Greenes romaner. Här borde han från början ha berättat hela sanningen för Kristin Scott Thomas om vem Derek Jacobi verkligen var, vilket han inte gjorde, vilket får konsekvenser. Skådespeleriet är perfekt av högsta klass, det är ett stort mänskligt drama och en vacker film med framför allt utsökt musik av Lee Holdridge som är idealisk för en film som denna. Det är både ett av Anthony Hopkins och Kristin Scott Thomas bästa framträdanden i mycket känsliga och komplicerade roller, hon gör sig alltid bra som fransyska, och allt i denna historia är mycket franskt. Det handlar om motståndsrörelsen under kriget, det tyska ockupationsförtrycket, den intrikata psykologin hos både frihetskämparna och kollaboratörerna, Max Ophüls son gjorde en gång en mycket uttömmande dokumentärfilm om dessa dilemman där han med framgång försökte klara upp allt, medan denna film bara snuddar vid problemen för att koncentrera sig på de mänskliga faktorerna. Kort sagt, ingen beundrare av Graham Greene och hans böcker kan bli besviken på detta utsökta drama på intim fot som nästan ett kammerspel.

Battle Hell: The Story of H.M.S. Amethyst ("De slog sig igenom", 1957)

Gatlopp mot omöjliga odds

Det märkligaste med denna film är att det är en sann historia. De kinesiska kommunisterna var verkligen sådana och öppnade eld utan provokationer och skylldde incidenten på briterne, som fann sig strandade och fångade i en fälla i ett sargat slagskepp mellan två kinesiska eldgivande fort som bara väntade på möjligheten att få sänka dem. Bland

aktörerna återfinns flera som sedan gjorde långa karriärer, som Ian Bannen och Barry Foster, liksom även gamla veteraner som Keith Rawlings och Donald Houston, och Akim Tamiroff gör en mycket övertygande kinesisk överste, fruktansvärt prövande i sin metodiska strategi av långsam kinesisk tortyr. Filmen är som ett förspel både till "Kanonerna på Navarone" och "Kanonbåten San Pablo", där den första är en Alistair MacLean-fantasi medan den andra är en annan sann historia med dock en mera tragisk utveckling, medan båda beskriver samma sorts svåra gatlopp. Denna är i svartvitt och kanske den bästa av dem, då den gör det mest realistiska intrycket – så länge filmen pågår känner man själv pressen av att vara utsatt för ständig korseld, och finalen är en avancerad nagelbitare. Som realistisk krigsfilm kunde den inte vara bättre, medan kanske bara musiken är något överdriven – Dimitri Tiomkins Navaronemusik träffade bättre.

Objuden gäst (Black Angel 1946)

Ett mord och alltför många misstänkta, medan det nästan var fel man som gjorde det

Detta är Dan Duryeas bästa rollprestation och kanske den enda verkligt intressanta karaktär han någonsin fick spela. Han är musiker, pianist och kompositör, som är gift med en sångerska (Constance Dowling) som han förblir trogen och förälskad i fastän hon är något av en mycket våt filt, han hälsar på hos henne på deras bröllopsdag och blir utkastad, så han går och super ner sig med oväntade konsekvenser, då hon också har andra manliga vänner, som hon tydligen framgångsrikt idkar utpressning mot. En av dem är maken till June Vincent, och när han besöker henne en sista gång för att avsluta deras transaktioner finner han henne död och mördad. Han hör någon annan lämna lägenheten i hemlighet, men han hinner inte upp denne, blir utelåst ur lägenheten när han går ut i hallen och blir arresterad för mordet. Polismästaren är Broderick Crawford, som gör en hygglig roll, men mannen som den anklagade hann se lämna lägenheten är Peter Lorre, och sedan växer intrigen. Det är en av de bästa noir-filmerna med ständigt uppskruvad spänning som hela tiden leder till nya överraskande turer i den omfattande härvan, men i centrum för allt intresse står hela tiden Dan Duryeas karaktär, hans drastiska skiftningar från en begåvad och skicklig musiker till grundliga djupdykningar i depressioner och flaskan. June Vincent är också hygglig som hustru till den anklagade, och hon inleder faktiskt en musikalisk karriär tillsammans med Dan Duryea tills Peter Lorre som hennes chef lurar ut motivet bakom hennes ambitioner. Frågan är varifrån titeln "Den svarta ängeln" kommer. Det är svårt om inte omöjligt att finna någon som passar in på beskrivningen en svart ängel om det inte är den mördade själv. Det är en genialisk intrig i en fascinerande och vacker noir som slår de flesta i genren, och det är märkligt att den inte fått bättre erkännande. Frank Skinners musik bidrar mycket till den tidlösa ovärderligheten och för nästan upp den till samma nivå som "Laura". Det är värt att notera, att detta var Roy William Neills sista film efter att han varit som mest upptagen med alla Sherlock Holmes-filmerna med Basil Rathbone. Han var född på Irland men huvudsakligen verksam i England och dog vid bara 59 års ålder efter att ha fullbordat den här filmen.

Intim främling (1956)

Man behöver mer än bara ett liv

Detta är en mycket komplex thriller och utomordentligt raffinerat utfunderad, nästan som en psykologisk thriller inne i filmateljéerna: en bekymrad filmregissör (Richard Baseheart) besöker en läkare för ett olösligt problem som han dras med: en ung dam förföljer honom med intima kärleksbrev, som om hon hade känt honom väl hela livet, men han har ingen aning om vem hon är och har aldrig sett henne. Han är lyckligt gift med dottern (Faith Brook) till hans chef, producenten Roger Livesey, och då avsändaradressen är i Newcastle beger han sig dit för att undersöka saken och tar med sig sin hustru, som endast motvilligt följer med. Det följer några omtumlande scener i Newcastle. Stackars Richard Baseheart finner ingen annan förklaring till fenomenet än att han måste vara två olika personer i samma kropp, som inte känner varandra eller är medvetna om varandra. Han kan inte förklara det på något annat sätt att han inte kan komma ihåg en vacker ung dam som påstår att de är ett älskande par, fastän hon är hur övertygande som helst och till och med har ett fotografi av honom sedan gammalt. Försök hitta en väg ut ur en sådan labyrinth! Ändå får allting sin logiska förklaring till slut, och det kommer till utomordentliga uppgörelser till slut inne i filmstudio med slagsmål och bittra våldsytringar, men ingen blir åtminstone skadad. Richard Baseheart gör en lika intressant rollskapelse som alltid, han var utmärkt på intrikata roller, Roger Livesey är den trygga gamle mannen som står för klokhet och säkerhet, och Constance Cummings spelar en viktig biroll som den perfekta filmstjärnan. Det förekommer andra viktiga biroller även, och en av dem kan verkligen spela teater. Kort sagt, detta är en av de bästa filmerna om filmstudioarbete med komplikationer i de mänskliga relationerna som hotar förstöra hela verksamheten och en god film.

Putin: en rysk spionhistoria (2020)

Uppkomsten av en ny supermakts diktatur

Putin kom från slummen i Leningrad där han från början gjorde sig bemärkt som slagskämpe och råskinn bland gatugängen. Så småningom avancerade han in i politiken, där KGB tog hand om honom och utbildade honom till en iskall hänsynslös opportunist som inte skydde några medel för att göra karriär. Som sådan lyckades han ställa in sig väl hos den förfallande alkoholiserade Boris Jeltsin, som lanserade honom som sin efterträdare som Rysslands president. Denna ställning har han behållit alla dessa år genom metodisk och kontinuerlig förföljelse av alla oppositionella och kritiker även utomlands, som det ökända fallet Litvinenko i England, en brittisk medborgare som mördades av Putins agenter. Detta politiska mord följdes av andra på sådana sanningsägare, där det mest uppseendeväckande var det på Anna Politkovskaja i Moskva, som mördades vid sitt hem på Putins födelsedag, som i en övertydlig demonstration av Putins makt. Han har också anklagats för att ha främjat Donald Trumps väg till Vita Huset, men alla anklagelser mot honom för brott har han konsekvent förnekat, då han är säker i sin ställning av absolut makt och då han säkerställt att alla möjliga bevis för hans delaktighet undanröjts. Vad som mest komprometterar honom är att han inte tagit avstånd eller fördömt ett enda av alla de politiska attentaten på hans motståndare. Vad vi har att göra med här är ett slags

maffiasyndikat av världens rikaste människor i dess högsta maktpositioner, som Putin, Trump, Bolsonaro, Erdogan, Irans prästdiktatur, Kinas kommunistparti, Kim Jong Un och andra. Denna dokumentär ger en utförlig inblick i Putins karriär och lyckas göra det ganska klart, att han inte är något annat än en gatugangster som i egenskap av professionell opportunist har lyckats ersätta den förra regimen av hänsynslösa gangsters med ett annat mera subtilt och raffinerat gangstersyndikat med honom själv som maffians högsta gudfader.

Marie Antoinette – att döda en drottning (2020)

Slutakten i tragedin om Marie Antoinette presenterad i klartext i en historisk film

Detta är en ovärderlig historiskt absolut korrekt presentation och dokumentation av den tragiska franska drottningens sista 76 dagar innan hon blev avrättad efter ett av de mest groteska justitiemorden i historien, då hela juryn utan undantag var partisk och domen fastställd i förväg – nästan alla som deltog i rättegången blev senare själva avrättade genom giljotinen i den franska revolutionens monstruösa skenande dödskarusell, en karusell som verkade börja lovande men som snart spårade ur i en våldsamt skenande virvelvind av oupphörligt accelererande våld och grymhet. Denna film är ohygglig i sitt ådagaläggande av den mänskliga grymheten hos alla revolutionens ledare, medan alla goda representanter för revolutionen var de första som blev avrättade. Föreställningen är nästan som en anatomi av omänsklighet, medan alla skådespelarna är imponerande framstående, särskilt Marie Antoinette själv, som inte hade kunnat framställas mera övertygande. Det måste varnas för några outhärdliga scener som realistiskt återger hur hennes son behandlades efter att han berövats sin moder och hur han gradvis drevs i döden, kung Ludvig XVII, som inte fick bli mer än tio år gammal, medan hela statsapparaten sammangaddade sig för att förintä en ensam utsatt och värnlös kvinna som var hans moder.

Men denna totala mänskliga omänsklighet har vi aldrig sluppit. Den har alltid förekommit och då och då lyckats slå sig fram till ledande dominans i historien, som under den fruktansvärda långa epoken av de båda världskrigen med Stalin- och Hitlerepoken, medan den i dag är mera lömsk i lönnedom och främst manifesterar sig i byråkratisk anonymitet, klart definierad redan i Orwells bok "1984": människan reduceras av kontrollsamhället till högst en oansenlig siffra, som myndigheter kan köra över och misshandla som de vill utan att ens vara medvetna om vilka trauman de gör sig skyldiga till. Putins politiska mord, som han förnekar och förklarar sig vara fullkomligt omedveten om, faller inom samma kategori, liksom Stalin förklarade ett mord vara ett mord men mord på miljoner inte mer än bara statistik, liksom även Mao skördade hundratals miljoner offer som bara fick försvinna utan identitet ut i tomma intet. Det digitala samhället löper stor risk att leda till just överkörning och förintelse av tallösa individer som i den digitala teknokratin reduceras till nollor och ettor och försvinner spårlöst och namnlöst i en död statistik av iskall och stereotyp sterilitet, där all mänsklighet är tillintetgjord och spårlöst försvunnen.

Göteborg den 28 augusti 2020